

De laatste teut van Tungelroy

Artikel uit de Tilburgse Courant
10 september 1927
J. Moormann

Onderzoek: Paul Lammeretz

Levende geheimtalen: De Teuten

Een teut was een rondreizende handelaar of ambachtsman die vanuit zijn thuisbasis in Westfalen of de Kempen met zijn koopwaar op de rug naar Nederland, Duitsland, Frankrijk, Luxemburg of zelfs Denemarken trok. De teuten vertrokken in de lente naar andere streken om daar rond te venten of er een winkel open te houden. In de winter keerden ze terug om hun tijd thuis door te brengen. Vergelijkbare handelaars worden in Duitsland (Westfalen) *Tödden* genoemd en in Scandinavië *Taters*. In Noord-Nederland kent men ook de Rusluie uit Vriezenveen. Teuten onderscheidden zich van gewone marskramers door een strakke organisatiegraad in compagnieën met kenmerken van een gilde.

In een vak, ruwweg begrensd door de lijnen Weert, Stramproy, Klein Breughel (Petit-Brogel), Lommel, Hamont, Budel, Meijel, Roggel, Weert hebben de Tuiten of Teuten gewoond. Jan Frans Willems vestigde er in 's Belgisch Museum van 1838 al de aandacht op.

Johan Winkler schrijft er over in z'n *Algemeen Nederduitsch en Fries Dialecticon* (Den Haag 1874). Hij verdeelt het Limburgse "Roodwaalsch" in twee tongvallen, nl in roodwaalsch vab beoosten de Maas en van bewesten de Maas. Dat van beoosten de Maas is dat van Breyel, en enkele andere plaatsen. Bewesten de Maas zou dan het hierboven genoemde gebied zijn.

Julius Labbé, die in het Limburgs Jaarboek (1892-1893) het Zuid Kempische Bargoensch van H. Truijen behandelt, en een parabel geeft van het Noord-Kempische, naar Willems genoemd artikel zegt: een handels bargoensch sprekende heb ik getracht "tusschen" te krijgen. Hij weigerde me vlakaf een Bargoensch interview. "U zoudt wel kunnen denken dat ik met dieven omgegaan ben", luidde zijn antwoord.

En toch wilde ik eens onderzoeken, hoe het nu met dat „Teutsch” (ik gebruik met opzet niet 't woord *Bargoensch*) staat. Wordt het te Weert gesproken — of in de omstreken? Leven er nog Teuten in het Nederlandsch gedeelte van 't zoeven omgrensde gebied? Trekken er nóg elk jaar uit „naar een landstreek, elk door de gilde aangewezen: België, Holland, Friesland, Hannover tot in Denemarken en Zweden toe” (v. Ginneken p. 106).

Van Venlo naar Weert is een heele trap op de fiets, vooral als je een sterken wind vóór hebt. En het eind van Beringen naar Weert, aldoor langs het Noorderkanaal, valt niet mee. Je hebt er tijd, de ontginningen te bekijken, die van de Peel ook wel gauw een prikkeldraadversperring zullen maken. Je kunt er je nijdig maken, dat de ontginners als gekken al het „onkruid” uitroeien en geen bultje met een berkje of een grachtje met wat gagel het leven gunnen. Hier is werk voor een schoonheidsdictator. (Een commissie werkt toch meestal achter de vernieling aan).

Even voor Weert begon 't te regenen. En dat was m'n geluk — net als 't gebroken horlogeglas in Breyell. Ik vluchtte een kroegje in — (de beste gelegenheden moet je op zoo'n expeditie nooit zoeken). 't Was er behaaglijk vuil. Ik koos een drankje uit en begon met de waardin een gesprek. Hoog-Hollandsch moet je bij zoo'n gelegenheid nooit spreken. Ik gebruikte hier een mengsel Maastrichts-Twentsch door elkander en vroeg „of ze wal is van de Tuiten gehuurd ha”. — „Nee (ik verlaat het glibberige dialect-pad) daar had ze nooit van gehoord”. Tja — dan is er niet veel meer te vragen..... Opeens gaat een zijdeurtje van een soort opkamertje open en een héél oud vrouwe (in de tachtig) komt binnen. Ze had m'n vraag gehoord — zette zich en zei: „Ja — ik heb er wel eens van gehuurt” — Ik had beet. „En leven er nog wat van?” „Nee..... ja, wacht es” — En ze noemde me een naam. Zekere *Schepers*. 't Werd me uitgeduid waar deze man woonde — maar zeker was 't oude vrouwtje er niet van, of hij nog leefde. „'t Is al zoo lang geleden”.

Ik kon aan 't werk gaan, nog vóór ik in Weert was. 'k Had een eerste-hands adres. En vermoed als ik was, stapte ik op en fietste naar „de ouwe Schepers” ergens onder Hushoven. Ik vond den man — maar 't was te laat. Een oude huishoudster stond me te woord — Schepers (in de tachtig) was doof en lam en kindsch — allemaal belemmeringen betrouwbaar materiaal van iemand te krijgen. Maar hij had nog een broer, die was ook „Tuit” geweest — „woont in Tungalrooi”. Dus daar dan maar naar toe, tusschen de buien door.

In Tungalrooi vond ik Schepers gauw. Een keurig café-annex een handel in manufacturen. Dat laatste wees me in de Tuitenrichting. Buitengewoon vriendelijk ontving Schepers me, nadat ik hem vertelde, hoe ik hem uitgevischt had. Hij wilde met het toeval meewerken en me vertellen, wat ik weten wilde.

In de streek van Tungalrooi zijn nooit veel Teuten geweest. Hun eigenlijke centrum was Hamont ($\pm$ 15 K.M. W. van Weert). Ze trokken meest naar Holland (Leerdam, Vianen) en verkochten daar o.a. manufacturen, tuinzaad, lebmagen. Schepers zèlf had in *Leerdam* een huis, dat hij in den campagne-tijd betrok. 't Waren heelemaal geen handelaars in tweederangs goed. „Wel duur, maar goed”, was hun principe. Heel zuinig leefden ze, den tijd dat ze van huis waren. Ze voeren met een speciale boot, de „spekpan” genaamd, en betaalden 3e klasse. Dat spek een hoofdvoedsel was, duidt de naam van de boot wel aan. Het reizen is al lang voorbij: Schepers (nu 70 jaar), had het in lang niet meer gedaan. De Teuten hebben vaste zaken gesticht in de plaatsen die ze bereisden en vertoonen hiermee een merkwaardige overeenkomst met de „Tiötten” die van Mettingen uit trokken tot waar Oost- en Noordzee ze tegenhield en nu bezitters zijn van de grootste manufacturen- en modezaken in ons land. Van Maart tot begin December werd er gereisd. In de wintermaanden waren ze thuis en dan was vooral Hamont levendig van de „passagierende” Tuiten, die nu banjerden met het zuinig bespaarde geld. „In Hamont werden eens als kegels, flesschen wijn gebruikt”.

„Maar nu is alles voorbij — en of ze van Hamont nog trekken, weet ik niet”, zei Schepers.

En nu moest ik nog weten hoe het met hun geheimtaal stond. Daar was het me juist om te doen. „We hebben nooit kremerwelsch gesproken, mijnheer”. „Maar had je dan geen geheimtaal noodig?” „Jawel, meneer, maar we spraken, als 't noodig was, ons dialect. Dan verstonden ze ons daar in Holland ook niet”.

Dat is zeker waar; maar nu bestaat voor mij het raadsel: **Meerdere schrijvers geven**

„Bargoensch”, afkomstig van de Teuten uit de Kempen en Limburg. En een zeer betrouwbare Teut, die me alle mogelijke inlichtingen geeft, beweert positief, geen Bargoensch gebruikt te hebben, met opgave van een voldoende reden.

De zaak zal wel zóó zitten: De plaatselijke zwervers, handelaars in lompen, venters etc. spreken Bargoensch. Ik heb uit Weert zelf, van een stoelenmatter, belangrijk materiaal. De Teuten, een maatschappelijk hogere groep, spraken geen geheimtaal. De naam Teuten is bij hun uitsterven overgegaan op de lagere groep.

Ik geef deze theorie graag voor een andere, die me gedocumenteerd aantoonde, dat een Teuten-taal bestaan heeft. De Westfaalsche Tiöten hadden wél een geheimtaal. Maar die bereisden een gebied, waar hun Westfaalsch begrepen werd: Neder-Duitschland.

Schepers, m'n vriendelijke oud-Teut, gaf me een adres, waar volgens hem uitstekend kremerlatijn gesproken werd. 't Was onder Stamp-rooi. De vrouw, die ik gauw vond, wilde me alles vertellen. Ik vroeg haar me een paar zinnen in d'r „latijn” te zeggen. „*Meen ne loets, de nikder voben zijn kawker*”, zei ze, heel rad. Ik meende heel wat bijzonders gevonden te hebben — een geheimtaal, die ik nog nooit gehoord had. 'k Verstond er niks van. De belangstellende lezer, die even den zin bekijkt, zal er eerder achter zijn. De heele taal berust op woordomkeering, geheel of gedeeltelijk: *nikder* = kinder; *kawker* = wakker enz. Maar ik heb nog nooit iemand gehoord, die dit zoo rap kon.

Ze hadden in haar familie veel van deze taal — een soort „papertje-taal” gebruik gemaakt gedurende den oorlogstijd. En oningewijden hadden er nooit een woord van verstaan. Een andere geheimtaal kende ze niet. In Stamp-rooi, zei ze, werd wel kremerlatijn gesproken. Dat bleek me een — „die-taal” te zijn. Ga-die gij-die mee-die. Van „Teutsch” ook hier geen sprake.

M'n dag was om. Ik trapte over de zwaarzuigende wegen naar Weert. Voor de volgende dagen stond „'t Heike” op 't programma.

Nijmegen.

J. MOORMANN.

Café Schepens (bij Sjeep), waar de laatste teut van Tungalroy woonde.